

VILNIUS UNIVERSITY

VAIVA DARASKEVICIUTE

THE TRANSFORMATION OF THE CONCEPT OF AESTHETICS:

B. CROCE AND H. G. GADAMER

Summary of the Doctoral Dissertation

Humanities, Philosophy (01 H)

Vilnius, 2012

The dissertation was prepared at Vilnius University during 2008-2012

Scientific Supervisor:

Prof. habil. dr. Arvydas Marijus Šliogeris (Vilnius University, Humanities, Philosophy – 01 H).

Counselor:

Prof. dr. Rita Šerpytytė (Vilnius University, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H).

Dissertation is going to be defended at a public session of the Scientific Council of Philosophy, Vilnius University:

Chairman:

Prof. dr. Rita Šerpytytė (Vilniaus University, Humanities, Philosophy – 01 H).

Members:

Prof. habil. dr. Antanas Andrijauskas (Lithuanian Culture Research Institute, Humanities, Philosophy – 01 H);

Assoc. prof. Skirmantas Jankauskas (Vilniaus University, Humanities, Philosophy – 01 H);

Prof. dr. Jūratė Rubavičienė (Baranova) (Lithuanian University Of Educational Sciences, Humanities, Philosophy – 01 H);

Prof. dr. Arūnas Sverdiolas (Lithuanian Culture Research Institute, Humanities, Philosophy – 01 H).

Opponents:

Doc. dr. Nerijus Milerius (Vilniaus University, Humanities, Philosophy – 01 H);

Prof. dr. Tomas Sodeika (Kaunas University Of Technology, Humanities, Philosophy – 01 H).

The official defense of the dissertation will be held at 1 p.m., September 28, 2012, at the Department of Philosophy, Vilnius University (auditorium 201).
Address: Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius, Lithuania.

The summary was circulated on August 28, 2012.
The dissertation is available at the Vilnius University Library.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

VAIVA DARAŠKEVIČIŪTĖ

ESTETIKOS SAMPRATOS TRANSFORMACIJA: B. CROCE IR H.- G.
GADAMERIS

Daktaro disertacijos santrauka
Humanitariniai mokslai, filosofija (01 H)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2007 – 2012 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

Prof. habil. dr. Arvydas Marijus Šliogeris (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H).

Konsultantas:

Prof. dr. Rita Šerpytytė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Filosofijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas – Prof. dr. Rita Šerpytytė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H).

Nariai:

Prof. habil. dr. Antanas Andrijauskas (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H);

Doc. dr. Skirmantas Jankauskas (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H);

Prof. dr. Jūratė Rubavičienė (Lietuvos edukologijos universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H);

Prof. dr. Arūnas Sverdiolas (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H).

Oponentai:

Doc. dr. Nerijus Milerius (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H);

Prof. dr. Tomas Sodeika (Kauno technologijos universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H).

Disertacija bus ginama viešame Filosofijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2012 m. rugšėjo mėn. 28 d. 13 val. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto 201 auditorijoje. Adresas: Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2012 m. rugpjūčio mėn. 28 d. Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

GENERAL CHARACTERISTICS OF THE RESEARCH

Substantiation of the problem of the research

This dissertation is dedicated to the research of the transformation of the concept of aesthetics conducted by analysing the aesthetics of the Italian philosopher Benedetto Croce and the philosophy of art of the German thinker Hans Georg Gadamer.

Substantiation of the problem of the research

The 20th century entered the history of Western philosophy as the epoch of transformations that changed the approach to thought. The changes occurring in all spheres of philosophy required not just to review the usage of the fundamental concepts of philosophy, such as being, truth, good, beauty, but also to reconsider the very concepts of the disciplines of philosophy –ontology, logics, ethics, aesthetics. The problem of the concept of aesthetics in contemporary philosophy is especially relevant. This discipline, formed in the 18th century, on the one hand, is a part of modernist philosophy and follows the principles of modernist philosophy. On the other hand, in contemporary philosophy the very term “aesthetics” is questioned, claiming that **aesthetics** or **the philosophy of art** should be not the discipline establishing the criteria of judgement of an artwork, but rather the discipline aiming at thought, bearing in mind the controversies and paradoxes inevitably surrounding the experience of encountering the work of art. This inconsistency of the concept of aesthetics is clearly noticeable in the overview of the historical development of this discipline. In the 19th century already two rather distinct concepts of aesthetics emerged. The first one, represented by Baumgarten and, in part, Kant, linked aesthetics with the Greek term *àisthèsis*, meaning sensory perception. According to this concept, aesthetics meant a theory of knowledge related to the senses and oriented towards an aesthetic pleasure. However, as noted by the Hungarian intellectualist Peter Szondi: „since 1800 „aesthetics“ has been a science corresponding no longer to the meaning suggested by its very name“ (Szondi 1986: 19). In the beginning of the 19th century Friedrich Wilhelm Schelling was giving lectures on the philosophy of art at Jena University (*Philosophie der Kunst*, 1802-1804). It was precisely the term “the philosophy of art” that gave a rise to the synonymous usage of the name of the discipline of aesthetics and defined the boundaries of the second concept of aesthetics: German idealists were mainly interested not in the way beauty was

perceived, but in other questions related to the nature of art. Hence, in the 19th century already, not just the object of aesthetics was transformed, shifting from natural beauty to art phenomenon, but also the concept of aesthetics itself experienced the transformation from a particular form of gnoseology to a distinctly theoretical discipline – the philosophy of art.

In the 20th century, when the foundations of modernist philosophy were swayed, the problem of the transformation of the concept of aesthetics was raised again. This time the subjectivist disposition of modernist aesthetics was questioned. In other words, there was a return to the problem of the experience of beauty researched by Kant, but now examining the conditions of aesthetic experience not in the modes of manifestation of beauty, but in the context of art. It means that the question of truth of an artwork became especially relevant. Meanwhile, by the principles of the judgement of taste established in his *Critique of The Power of Judgement*, Kant formed the concept of aesthetics as an autonomous discipline oriented towards subjective knowledge. This concept entails the widespread conviction that “there’s no accounting for taste”, with the scope of application ranging from evaluation of artworks to evaluation of works from various other fields. Therefore we can argue that the problem of the subjective judgement of a work of art is closely linked to the problem of knowledge in general and the problem of the concept of truth. The representatives of the rationalist concept of knowledge would claim that truth may only be attained by means of reason, and vice versa, those representing the positivist concept will argue that truth may only be guaranteed by empirical evidence. In the first case, the privilege of attaining truth is granted to philosophy, and in the second case – to the natural sciences. In both cases the judgement of an artwork requiring “a play of imagination and understanding“ is regarded as subjective or resembling the truth, only with certain reservations. An obviously subjectivist concept of aesthetics is offered by the German thinker Nicolaj Hartman in his *Aesthetics*, published in 1953, where he claims: “A fatal mistake is to think that aesthetic perception is a way of knowing at all, -- and corresponds to the same level as knowledge. It means to make a mistake about its very essence” (Гартман 2004: 9). The above-quoted Hartman’s statement is opposed by the thinkers analysed in this dissertation – Benedetto Croce and Hans Georg Gadamer. These two, at first sight, quite different philosophers are similar in their approach to art – both of them see it as a

unique, irreducible way of knowing. It means that both of them are concerned with the same question raised by Kant, i.e., how the experience of art occurs. However, unlike Kant, both, Croce and Gadamer, emphasise not subjectivity, but fundamentality of aesthetic experience. Both authors analysed in this work aim to transform the subjectivist concept of modernist aesthetics formed under the influence of Kant, but they choose different ways for achieving this aim.

The choice of authors analysed determines scientific novelty of the research conducted. As known to the author of this dissertation, in contemporary philosophy the similarities between Croce's and Gadamer's concepts of historicity have been analysed (Roberts 1987, 1995) and the aspects of Croce's thought that reveal an alternative perspective to the modernist concept of philosophy have been discussed (Maggi 1998; Martorano 2008; Roberts 1987, 1995), linking Croce's thought to the hermeneutic philosophy of Heidegger and Gadamer. Yet, the relationship between the Croce's aesthetics and Gadamer's philosophy of art, analysed in this study, has not been examined before. In our opinion, when discussing the problem of the transformation of the concept of aesthetics through the relationship between Croce's and Gadamer's thought, this problem is approached from an unexpected angle, showing that, on the one hand, these seemingly different authors work in the same direction, i.e. both of them treat art as a universal and unique way of knowing. On the other hand, in contemporary thought the incapacity of the modernist concept of aesthetics to notice the revelation of "metaphysical truths" occurring by way of the experience of art is first of all related to the hermeneutic philosophy of art and Gadamer's criticism of the modernist concept of aesthetics. However, as stated in this dissertation, certain aspects of Croce's aesthetics, i.e. grounding of an active and creative intuition as a fundamental way of human knowledge, as well as the endeavours of the Italian philosopher to separate the sphere of art from philosophical thought as a completely different way of knowing, help to explore the moment of the transformation of the concept of aesthetics from a different perspective than in the hermeneutic philosophy of art. Therefore, in our view, in the context of contemporary philosophy the comparison of Croce's aesthetics and Gadamer's philosophy of art is relevant because it highlights the inevitability of the transformation of the modernist concept of aesthetics.

The Survey of Primary Sources and Secondary Literature

The critical literature used in this work may be divided into three groups: the texts that were used to explore the problem analysed in this research; the texts that helped to reconstruct the philosophical position of the authors discussed; and the texts containing critical remarks in respect of the views of the authors analysed.

The very problem of the transformation of the concept of aesthetics requires a particularly thorough inquiry not only into aesthetics, but also into the tradition of Western thought as a whole. The criticism of Croce's aesthetics and Gadamer's hermeneutics is abundant, with various aspects developed. Therefore we tried to limit the amount of critical literature by selecting the texts dealing with all the three problems that are relevant to us, i.e. – the transformation of the concept of aesthetics, Croce's aesthetics and Gadamer's philosophy of art. In view of these criteria, very handy was the research on aesthetics done by contemporary Italian authors, especially the representatives of School of Turin, distinctive in the context of Italian philosophy by a particular regard to the hermeneutic tradition: Luigi Pareyson, Gianni Vattimo, Sergio Givone, Mario Perniola, Federico Vercellone, and Maurizio Ferrari. In the texts of these authors, the legacy of Croce's thought is interpreted with a particular consideration to the problems of art philosophy, and the reception of Gadamer's hermeneutics blending with a variant of Pareyson's existential hermeneutics, is developed from various unexpected angles. Pareyson's studies (2000; 2005a; 2005b; 2009) were very significant in both parts of our study, the one dedicated to Croce's aesthetics and the one dealing with Gadamer's philosophy of art. Pareyson, attributed by us to the representatives of the post-Crocian tradition, criticised the idealist aspects of Croce's thought and, by opposing Croce, created his own variant of existential hermeneutics, where he analysed practical aspects of the interpretation of an artwork.

Beside the investigations conducted by School of Turin, the texts by John Caputo, Michele Maggi, Davido Roberts, Jeano Grondino, and Donatella Di Cesare were very significant to us. In the dissertation we did not analyse the works dealing with the phenomenological aspects of Gadamer's art philosophy – we think that they could be useful, especially in part III.3. of the work dedicated to the modes of the experience of art, but in this research we decided to limit ourselves to the hermeneutic “reading” of the experience of art.

On the basis of the critical texts it was quite difficult to localise Croce's thought in the context of philosophical tradition, because different authors discuss Croce's philosophy from very different perspectives. Some researchers of Croce's philosophy (Eugenio Colomi, Paolo D'Angelo, Vittorio Sainati) divide his aesthetics into three stages, marking the first one by *Aesthetics as the Science of Expression and General Linguistics (Estetica come scienza dell'espressione e linguistica generale. 1902)* – in this work he laid the foundations of his philosophical system and determined the fundamental position of aesthetics in it; the second one – by *The Essence of Aesthetics (Breviario di estetica. 1912)* where Croce was answering the question “What is art?”, and other texts from the compilation *New Articles on Aesthetics (Nuovi saggi di estetica, 1920)*, as well as the definition of the term *Aesthetics*, written in 1928 and included in *Encyclopaedia Britannica*, and later published under the title *Aesthetics (Estetica in nuce, 1928)*; the book *Poetry (Poesia, 1934)* is attributed to the third stage, here Croce vindicates the principle of unity between the work of art and the world. The critics who divide Croce's legacy into these three stages claim that in his posterior works Croce moves away from the rigor of the philosophical system defined in *Aesthetics*. Such a division is very convenient in the context of the research conducted in this dissertation, seeking to distinguish the “hermeneutic” moments of Croce's concept of aesthetics, yet, on the other hand, we must acknowledge the position expressed not only by researchers of Croce's aesthetics belonging to another group of critics (Maurizio Ferrari, Emma Giammattei, Michele Maggi, Vincenzo Martorano, Carlo Mazzantini, Luigi Pareyson, Giuseppe Paatella), but also by Croce himself – his aesthetics is consistent and uniform, but in posterior works some aspects are highlighted better, especially those that were most widely discussed after the publication of the first *Aesthetics*. The researchers advocating the uniformity of Croce's aesthetics may be divided into two different groups. Giammattei, Maggi, Martorano, and Mazzantini, who belong to the first group, are of the opinion that already in *Aesthetics* or even (as Martorano claims in his study of 2008) in his book *History Included into the Concept of Art (Storia ridotta sotto il concetto dell'arte)* published in 1893, Croce makes a discernible endeavour to offer an alternative to the subjectivist concept of modernist philosophy. The opinion of these researchers, who stress the revolutionary nature of Croce's aesthetics, is disputed by the scientists holding the opposite belief (Ferraris,

Pareyson, Patella), who emphasise that Croce's concept of aesthetics is chronologically uniform, but conservative in the sense that Croce, even in his last text, *Poetry* dedicated to the problems of art, was determined to create a finite idealist philosophical system. In our research we raised an objective to take into consideration the propositions of all the three groups of critics discussed here.

Beside the above-mentioned works by Croce, we attribute great importance to the texts included in the compilation *New Articles on Aesthetics: Artistic Expression as Totality (Il carattere di totalità dell'espressione artistica, 1918)* and *Art as Creation and Creation as Activity (L'arte come creazione e la creazione come fare, 1919)*, where Croce defends the thesis that art creates reality. Thus, in contrast to the modernist concept of aesthetics, the Italian philosopher, rather than separating the sphere of art from the general experience, sees it as a part of the livable world. We analysed Croce's concept of historicity deriving from his books *The Theory and History of Historiography (Teoria e storia della Storiografia, 1917)* and *History as Thought and Action (La Storia come pensiero e come azione, 1938)*. For the purposes of our research a very significant compilation of works is one made by Giuseppe Gembillo, comprising Croce's texts written in the period from 1906 to 1952 and dedicated to Hegel's philosophy, *The Dialogue with Hegel (Dialogo con Hegel, 1995)*.

In the third part of the dissertation we analysed the texts of Gadamer. We are of the opinion that Gadamer's hermeneutic philosophy is consistent in its problematics. Having entered the philosophical arena in a rather mature age with his *opus magnum*, in his posterior texts Gadamer further vindicated and developed the thesis presented in *Truth and Method*. Gadamer analysed the problems of the philosophy of art in the first part of *Truth and Method* and numerous articles, and also explored this question in a small book, *The Actuality of Beauty. Art as Play, Symbol and Festival*, based on the lectures he read in Zalsburg in 1974. We agree with the observation of Arūnas Sverdiolas that in *The Actuality of Beauty* Gadamer gives "the essence of cogitation on the experience of art" (Sverdiolas 2003: 104). In our research we analysed Gadamer's texts *Truth and Method (Wahrheit und Methode: Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik, 1960)* and *Actuality of Beauty (Die Aktualität des Schönen. Kunst als Spiel, Symbol und Fest, 1977)*, articles *The Universality of the Hermeneutic Problems (Die Universalität des hermeneutischen Problems, 1986)*, *On the*

Circle of Understanding (Vom Zirkel des Verstehens, 1986), *Aesthetics and Hermeneutics (Ästhetik und Hermeneutik, 1993)*, *Philosophy and Hermeneutics (Philosophie und Hermeneutik, 1977)*, *Man and Language (Mensch und Sprache, 1966)*, *Word and Picture – „so true, so full of being“ (Wort und Bild – „so wahr, so seiend“*, 1993), translated into Lithuanian by Arūnas Sverdiolas and included in the compilation *History. Art. Language* (1999). For the purposes of our research a very important article was *Intuition and Vividness (Anschauung und Anschaulichkeit, 1980)*, where Gadamer discusses the relationship between language and intuition, and also the articles *From Word to Concept. The Task of Hermeneutics as Philosophy (Vom Wort zum Begriff. Der Aufgabe der Hermeneutik als Philosophie, 1985)*, where Gadamer substantiates the exclusive status of art, comparing it not only to the exact sciences, but also to the humanities; as well as the book dedicated to the investigation of Hegel's philosophy *Hegel's Dialectics (Hegels Dialektik, 1971)*.

As Gadamer is one of the most analysed thinkers of the 20th century, the studies devoted to his philosophy are numerous and varied. Here we will mention only the ones that were most significant in our research. When reconstructing Gadamer's concept of the philosophy of art in this dissertation very important were the texts by Daniela Di Cesare (2007), Jean Grondin (1990, 1995, 2002), Arūnas Sverdiolas (1999, 2002, 2003). In their studies these authors reconsider the principle topics analysed by Gadamer taking into regard the wider context of Western thought. The studies of the authors questioning Gadamer's philosophical position were of equal importance. The critics of Gadamer's hermeneutics, analysed in this dissertation, may be divided into two groups, the first one influenced by the Anglo-Saxon analytic philosophy, and the second one representing the so-called postmodernist thought. The critics belonging to the first group, Jürgen Habermas, Maurizio Ferrari (2010, 2011), Michael Kelly, and Jean-Marie Schaeffer state that Gadamer's concept of hermeneutics leads to relativism. It should be noted, that the observations of these critics are most often directed at the hermeneutic philosophy in general, considering Gadamer's thought merely as an extension of Heidegger's philosophy. Whereas the critics of the second group, as identified in our research – John Caputo, Maurizio Ferrari (1998, 2008), Richard Rorty, Gianni Vattimo, Reiner Wiehl reproach Gadamer for moving away from the principles of hermeneutics as a radical way of thinking defined in Heidegger's philosophy. In the

opinion of these critics Gadamer's hermeneutics, unlike Heidegger's, is too conservative, or in other words, not relativist enough. In the dissertation we certainly took into regard the criticism of Gadamer's hermeneutics expressed by the first group, but the observations of the authors representing the postmodernist paradigm of philosophy were of a much greater importance. Especially significant were the texts by Vattimo (1989; 1995; 2000a; 2000b; 2001a; 2001b), where he reproaches Gadamer that by his hermeneutic thesis „*Sein, das verstanden werden kann, ist Sprache*“ (Gadamer 2001: 478) Gadamer emphasised not the fundamental nature of being, but rather the fundamental nature of language thus, in Vattimo's view, neglecting the ontological realm of hermeneutics and placing hermeneutics on the pre-Heideggerian level, i.e. equating it to the theory of text understanding. In the context of the problem of our research, this reproach to Gadamer's hermeneutic is important in the sense that by accentuating language, rather than being, in the sphere of art, there is a danger of conceptualisation of the sphere of art, -- such an inclination of Gadamer's philosophy of art is especially prominent when comparing it to Croce's aesthetics.

In Lithuania numerous studies of the discipline of aesthetics have been conducted. In our dissertation we analysed the studies by Antanas Andrijauskas (1995), Algirdas Gaižutis (2004), Algis Mickūnas (2011), Vosylius Sezemanas (1970), and Arvydas Šliogeris (1988), dedicated to the general problematics of aesthetics. However, in Lithuania the problem of the transformation of the concept of aesthetics is not developed. The research on Croce's philosophy in Lithuania is fragmentary. Beside the above-mentioned researchers Andrijauskas, Gaižutis and Sezemanas, studies on Croce were conducted by the Lithuanian scholars Zenonas Norkus (1996) and Jūratė Černevičiūtė (1995), who analysed Croce's concept of historicity. In Lithuanian philosophy much more exhaustive is the research dedicated to Gadamer's hermeneutics. Here, first of all, we should mention Arūnas Sverdiolas, who introduced Gadamer's philosophy to Lithuania and conducted various studies thoroughly examining Gadamer's hermeneutics (Sverdiolas 1999, 2002, 2003). In Lithuania Gadamer's philosophy was also researched by Nerijus Čepulis (2007), Mintautas Gutauskas (2002), Dalius Jonkus (2009), Arūnas Mickevičius (2010), Nerijus Milerius (2000), Milda Paulikaitė-Gricienė (2005), Vytautas Rubavičius (2003), Tomas Sodeika (2010). Also the texts of Rita Šerpytė are very significant in the context of the problem analysed in this dissertation

as this author is the only researcher in Lithuania analysing the philosophers representing School of Turin, who are especially important to the topic chosen for our research (Šerpytytė 2000, 2007).

Aims and Objectives of the Research

The aim of the dissertation is to examine how the modernist concept of aesthetics is transformed in the aesthetics of Benedetto Croce and in the hermeneutic philosophy of Hans Georg Gadamer.

In order to achieve this aim, we formulate specific objectives:

1. To analyse how the subjectivist concept of aesthetics was formed in the epoch of modernity and to discuss the emerging alternatives to the aesthetics of Kant in that period.

2. To determine how Croce transforms the modernist concept of aesthetics in his philosophy and to discuss the moments revealing this transformation:

2.1. To overview the relationship between Croce's aesthetics and the modernist concept of aesthetics and to identify the aspects of Croce's aesthetics that are alternative to the modernist concept of aesthetics:

a) To examine Croce's concept of intuition.

b) To examine why the concept of the autonomy of art formulated in Croce's aesthetics is alternative to the proposition of the autonomy of art in modernist aesthetics.

2.2. To identify the hermeneutic premises in Croce's aesthetics:

a) To reveal the multivalence of Croce's concept of truth.

b) To examine Croce's concept of historicity through the premise opposite to its idealist reasoning.

c) To demonstrate that Croce's concept of historicity implies the criticism of the subjectivist methodology; This criticism was further developed by Gadamer in his hermeneutics.

3. To analyse how Gadamer transforms the concept of modernist aesthetics in his ontological hermeneutics:

3.1. To reveal how the destruction of the modernist concept of aesthetics is effectuated in Gadamer's hermeneutics:

a) To demonstrate the influence of Heidegger's thought on the concept of the philosophy of art developed in Gadamer's hermeneutics.

b) To examine Gadamer's criticism of the subjectivist methodology, applied to the experience of art and the humanities.

3.2. To determine the hermeneutic conditions of the ontology of an artwork:

a) To examine the hermeneutic concept of truth.

b) To examine the hermeneutic concept of understanding through its oppositional relationship with knowledge.

c) To demonstrate that in Gadamer's hermeneutics the principle of the ontological nature of understanding implicates the limitation of the experience of art to the linguistic plane.

3.3. To discover what modes are used to express the experience of art in hermeneutic philosophy:

a) To analyse the hermeneutic concept of play.

b) To demonstrate that during the event of the hermeneutic experience of art a dialogical proposition is followed.

c) To discuss the concept of historicity in the context of the experience of art.

Theses Defended

1. In modernity a subjective concept of aesthetics emerged. It followed from the philosophy of Kant, where aesthetic judgement is dissociated from the spheres of ethics and logics, thus establishing aesthetics as an autonomous discipline leading to subjective knowledge. By his concept of aesthetic judgement Kant aimed to define not the work of art itself (or the beauty of nature), but the cognitive process of the subject who was judging the work of art.

2. Croce's and Gadamer's thought is related to the aesthetics of Kant because of their concern about the way in which the experience of an artwork occurs. However, both, Croce and Gadamer, oppose Kant by stating that art is a special way of knowing irreducible to any other.

3. Therefore Croce and Gadamer, for different reasons, disagree with the subjectivist concept of modernist aesthetics formed under the influence of Kant, as when

the work of art is treated as an object, it is impossible to see metaphysical truths revealed by way of the experience of art. Croce and Gadamer, in different ways, seek to transform the modernist concept of aesthetics.

4. In his philosophy Croce aims to transform the modernist concept of aesthetics by choosing the approach to knowledge alternative to rationalist and empirical ones. Following Vico, he claims that fundamental knowledge is based on intuition rather than intellect or senses, therefore making aesthetics the foundation of his philosophical system.

5. Gadamer transforms the subjectivist concept of modernist aesthetics by deriving from the ontology of an artwork. Gadamer in his hermeneutics, by way of discussing the experience of an artwork, demonstrates that subjective experience of art reveals metaphysical truths (“objective” planes). Gadamer’s effort is successful, as in his hermeneutics the subjectivist aesthetics is transformed into the philosophy of art – he goes further than Croce, turning to the discussion of the experience of the relationship between an artwork and the world.

The Method of Research

The methods of hermeneutic interpretation of the text and comparative analysis are applied in this study.

The hermeneutic method was applied on two levels: it was used to understand and to convey the sources and the critical literature; and then the interpreted material was interpreted in the context of the problem analysed.

Comparative analysis was used for highlighting the positions of the authors discussed in the wider context of the philosophical tradition. The comparison of Croce’s and Gadamer’s concepts of the philosophy of art allowed to attain a deeper understanding of the problem analysed. The philosophical concepts of Gadamer and Croce were also compared to the premises of thought of the authors belonging to the classical and contemporary philosophical tradition.

Structure and Contents of the Study

The dissertation consists of an introduction, three parts, conclusions and bibliography.

In the introduction the problem of the research is substantiated, the sources and the studies conducted on the topic are overviewed validating the selection, the aims and objectives of the research are formulated, the method of research is specified and the thesis defended are presented.

The first part of the dissertation is dedicated to the introduction into the general context of aesthetics. In this part we examine the formation of the modernist concept of aesthetics. Here we analyse the principles of Kant's philosophy grounding the subjectivist concept of aesthetics. Also in this part we discuss approaches alternative to the Kantian concept of aesthetics that had emerged already in the epoch of modernity, i.e. Vico's concept of *poetic wisdom* relied on by Croce in his aesthetics and Hegel's philosophy of art that would influence Gadamer's ontology of an artwork.

The second part of the work is dedicated to the discussion of the transformation of the modernist concept of aesthetics in Croce's philosophy. Here Croce's aesthetics is considered in the context of the classical aesthetics analysing the aspects distinguishing it from the modernist concept of aesthetics. Having analysed Croce's concept of intuition and the principle of the autonomy of art, we make the conclusion that Croce's aesthetics represents the concept alternative to the modernist aesthetics. In the second section of the second part the hermeneutic premises of Croce's aesthetics are analysed, i.e. his concepts of truth and historicity. On the basis of the research conducted in the first part, here we claim that Croce's aesthetics is closer to the philosophy of art than to modernist aesthetics, however the discussion of the ontology of an artwork is only possible after the ontological turn, i.e. in post-Heideggerian philosophy.

In the third part of the dissertation we analyse Gadamer's philosophy of art. We begin the examination of the destruction of the modernist concept of aesthetics from the turn of hermeneutic philosophy into ontology, which was effected by Heidegger, and from the discussion of Heidegger's criticism of the modernist concept of aesthetics. Then we analyse the controversy of method and truth in Gadamer's hermeneutics – we discuss Gadamer's criticism directed at the proposition to apply the method of enquiry of the natural sciences to the spheres of the humanities and art. We notice that Gadamer offers an alternative to the method of enquiry applied in the natural sciences, and this alternative is his hermeneutic “method” of understanding and hermeneutic concept of

truth, which is modelled on the experience of art. In the second section of the third part we discuss the hermeneutic concept of truth and the phenomenon of understanding through its relationship with knowledge and intuition. Both, in the context of hermeneutic concept of truth and in the context of hermeneutic understanding, the sphere of art is analysed in the sense of the experience of art, therefore the third part is dedicated to the analysis of the modes of the experience of art (concept of play, dialogical proposition, and historical context) in hermeneutic philosophy.

Summary of the text

I. The formation of the subjectivist concept of aesthetics in modernity

The problem of the transformation of the concept of aesthetics, analysed in this dissertation, is related to the multivalent use of the term “aesthetics” in Western philosophical tradition. In the first part of the dissertation we aim to define the object of our research and its context. Therefore in this part we examine the formation of the subjectivist concept of aesthetics that is opposed by the thinkers of the 20th century Croce and Gadamer who are analysed in the second and the third part of the work. We begin our research by discussing the concept of aesthetics held by the 18th century German philosopher Alexander Gottlieb Baumgarten (part I.1.). In *Baumgarten’s* philosophy aesthetics meant *a gnoseology of lower faculties*, in other words, a way of knowing that links two, at first sight, hardly linkable aspects – gnoseology in general and specialised art criticism, directed towards sensory manifestation of beauty. Obviously, Baumgarten bases this concept of aesthetics on the cognitive model typical to rationalist philosophy – to define the sensorial separately from the empirical reality. Precisely for this reason Immanuel Kant disagreed with Baumgarten by declaring his principles of aesthetics in the book *Critique of the Power of Judgement*. In part I.2. of our research we discussed the aspects of Kant’s concept of aesthetics, which, in our view, were decisive in defining the concept of aesthetics as a discipline of subjective knowledge. These are: the rationalist approach to the concept of knowledge featuring in the context of aesthetics and the attributes of the judgement of taste vindicating the autonomy of aesthetics. These principles of Kant influenced the formation of the subjectivist perspective of aesthetics. However, in the epoch of modernity already, different approaches to aesthetics emerged, resulting in various theories offering the concepts of aesthetics alternative to Kant’s

strategy of treating aesthetics as a discipline of autonomous and subjective knowledge. In the context of the objectives formulated in this dissertation the theory of *poetic wisdom* of the 18th century Italian philosopher Giambattista Vico was important as it had made a pivotal influence on the concept of aesthetics of Benedetto Croce; similarly, the concept of the philosophy of art of the great thinker Wilhem Hegel was significant as its reception is prominent in Gadamer's ontology of an artwork. The concepts of aesthetics of Vico and Hegel are examined in part I.3. of the dissertation.

II. The transformation of the modernist aesthetics in the philosophy of Benedetto Croce

In the second part of the research we analysed the aesthetics of the Italian philosopher Benedetto Croce.

In this part we raised two main objectives:

1. To overview the relationship between Croce's aesthetics and the modernist aesthetic tradition, accentuating the position of Croce as alternative to the modernist concept of aesthetics. We argue that Croce transforms the modernist concept of aesthetics proceeding from the concept of aesthetics alternative to the rationalist and the empirical ones. This transformation was analysed in part II.1.1. of our study. We noticed that following the thinking of Giambattista, Croce makes aesthetics the foundation of his philosophical system, turning intuition, rather than reason or senses, into the fundamental "tool" of human knowledge. Part II.1. 2. of the dissertation is dedicated to the discussion of Croce's concept of intuition. On the other hand, deriving from Kant, Croce states the autonomy of aesthetics from morality and logics. This very aspect, more than five decades later, was criticised by Gadamer, as, according to him, the principle of autonomy of aesthetics supposes the separation of art from the livable world. We discussed Croce's concept of the autonomy of art in part II.1.3. of the study. Here we affirm that in the aesthetics of Croce the problem of the separation of art from other common human experiences is avoided thanks to the concept of knowledge held by this Italian philosopher, according to whom knowledge (by way of intuition) occurs as an active and creative relationship with the world.

2. To identify hermeneutic premises in Croce's aesthetics. In part II.2. of the dissertation we aim to analyse the indirect links between Croce's aesthetics and

Gadamer's philosophy of art through the examination of Croce's concepts of truth (part II.2.1.) and history (part II.2.2). The attempt to discern the hermeneutic premises of Croce's philosophy is quite risky as the aspects of his philosophy that may be regarded as hermeneutic are often overshadowed by the rigorous structures of idealist philosophy, leading to the monologic concept of philosophy. However, we are convinced that the discussion of the hermeneutic premises in Croce's philosophy not only dusts off the texts of Croce himself, but also undoubtedly serves a deeper understanding of the transformation of aesthetics into the philosophy of art. Here we argue that in Croce's thought the shift of the transformation of aesthetics into the philosophy of art exists subliminally (i.e. it is not problematized), therefore it is of a different nature than in the hermeneutic philosophy. Croce approaches the problem of the transformation of aesthetics into the philosophy of art through the discussion of the problem of human knowledge, as he defines it as an intuitive, creative, and active relationship with the world. On the other hand, the research of Croce's aesthetics revealed that in the context of the philosophy of this Italian thinker we can only discuss the ontology of the sphere of art rather than the concept of the ontological nature of an artwork, as the discussion of the ontological nature of an artwork transfers the problematics of the research from a purely theoretical level to the dimension of human experience, which in Croce's philosophy is insignificant. The thesis following from this conclusion is that the ontological nature of an artwork can only be discussed after the ontological turn effected in Martin Heidegger's philosophy, i.e. after the transformation of the concepts of being, understanding and truth. This thesis led us to the third part of the dissertation where we discuss the transformation of the subjectivist concept of modernist aesthetics effectuated in Gadamer's hermeneutics.

III. The transformation of aesthetics into the philosophy of art in the hermeneutics of Hans Georg Gadamer

In his hermeneutic philosophy Gadamer argues that the experience of art transcends the boundaries of the subjectivist modernist aesthetics where the links between the sphere of art and truth are neutralised. Analysing the experience of an artwork Gadamer demonstrates how the subjective experience of art reveals metaphysical truths, in other words, "objective planes". The parallels between the

philosophy of Croce and the philosophy of Gadamer help to reveal one more aspect of the transformation of the concept of aesthetics, influenced by the changes that occurred in the context of Western thought. If in Croce's philosophy there exists a pretension to turn aesthetics into the foundation of a closed monologic philosophical system, Gadamer changes the term "aesthetics" by the term "art philosophy", precisely because he aims to emphasise the unique possibility, immanent in an artwork, to awaken constant exchange for an inspiring dialogue with tradition. We claim that the transformation of the modernist concept of aesthetics into the philosophy of art in Gadamer's philosophy is accomplished in three stages.

In the first stage Gadamer, by opposing the modernist concept of aesthetics, criticises the pretence of this concept to comprehend the work of art by applying the method of enquiry used in the natural sciences, which follows from the subjectivist philosophy, because he is convinced that this approach cannot function in the case of the humanities and the experience of art. In our study we discuss the destruction of the modernist concept of aesthetics in hermeneutic philosophy by analysing: a) the ontological turn in philosophy effected by Heidegger and his criticism of modernist aesthetics (part III.1.1.); b) the problem of the controversy of truth and method in Gadamer's thought (III.1.2).

In the second stage Gadamer offers an alternative to the modernist concept of aesthetics that is able to fulfil the ontological conditions of the experience of art: a) the concept of truth as an event, which is oppositional to the correspondential concept of truth declared in the natural sciences; b) the hermeneutic concept of understanding that adheres to the principles opposite to scientific enquiry. We think that in this stage the shift of the transformation of the concept of aesthetics into the philosophy of art is effectuated. We discussed Gadamer's concept of truth in part III.2.1. of the work. Part III.2.2. was dedicated to the analysis of hermeneutic understanding. Unlike the scientific method of enquiry, which is relevant to the natural sciences, but not to the humanities, understanding, according to Gadamer, is much more universal and therefore it may help to access the experiences that are unattainable by means of scientific knowledge. In our opinion, in *Truth and Method* Gadamer, by declaring „*Die Ästhetik muß in der Hermeneutik aufgehen*“, reduces the problem of art to the problem of understanding thus changing the principle of the autonomy of art established in modernist aesthetics to the

possibility of the universality of the experience of art. So a question rises whether Gadamer's hermeneutics manages to avoid the situation, which is most clearly expressed in Hegel's aesthetics – art as the sphere of revelation of truth is recognised as such only when it is assimilated into philosophy? This problem is analysed in section III.2.2.b. of the dissertation.

In the third stage Gadamer integrates the sphere of art into the general context of experience as a unique experience that extends the boundaries of the horizon of understanding and is unattainable in any other way. It means that Gadamer reduces aesthetics into hermeneutics, but defines hermeneutics, first of all, as practical philosophy. In part III.3. of the dissertation we state that in Gadamer's hermeneutics the experience of art is resorted to as a model of understanding, i.e. a model of human experience in the existential sense. Here we identified three modes of the experience of art in Gadamer's hermeneutics: play, the concept of which demonstrates transgression of the boundaries of subjectivist philosophy and transformational charge of the experience of art (part III.3.1.); dialogical premise establishing the ethical realm of the experience of art (part III.3.2.); and historicity, which in Gadamer's hermeneutics always figures as the context of any experience and, in the case of the experience of art, emphasises the timelessness of the work of art (part III.3.3.).

Conclusions

On the basis of the analysis done in the dissertation *The Transformation of the Concept of Aesthetics B. Croce and H. G. Gadamer* we make the following conclusions:

A general conclusion:

1. When following the subjectivist concept of modernist aesthetics, and thus applying the scientific method used in natural sciences to the experience of art, it is easy to overlook that the experience of art, in its own particular way, is able to reveal and explain certain aspects of human experience. On the basis of the studies of the 20th century philosophers Benedetto Croce and Hans Georg Gadamer, analysed in this dissertation, we discovered that a more appropriate term for defining the experience of art is the term *philosophy of art* rather than *aesthetics*. The philosophy of art here means that art is not the object of a separate branch of philosophy, but a model of human

experience in general, -- thus accentuating not the sphere of art itself, but the ability of the experience of art to describe situations related to the utmost existential experiences. Hence, on the basis of the study conducted we assert that the transformation of the subjectivist concept of aesthetics occurs when the modernist concept of aesthetics is transformed into the hermeneutic philosophy of art.

Conclusions formulated on the basis of the separate parts of the study:

2. The thought of Kant made an influence on the formation of the modernist concept of aesthetics. In modernism new approaches to the discipline of aesthetics emerge as alternatives to subjectivism. From these we single out Vico's concept of *poetic wisdom* and Hegel's philosophy of art as anticipating the endeavours to transform the subjectivist concept of modernist aesthetics prominent in Croce's aesthetics (based on Vico) and in Gadamer's philosophy of art (based on Hegel).

3. From the perspective of Gadamer's hermeneutics, the biggest controversy between Croce's aesthetics and Gadamer's art philosophy arises from the principle of the autonomy of art declared by Croce. However, owing to his concept of knowledge, Croce does not separate art from the livable world in the same sense as this separation is effectuated in the modernist aesthetics. By giving the role of fundamental knowledge to intuition as expression, Croce vindicates the universality of the sphere of art. Therefore, though abiding by the principles of his philosophical system, Croce links truth to logic, thus separating art from truth; but defining knowledge as creative intuition, Croce constructs the ontological concept of the sphere of art (rather than the concept of the ontology of an artwork).

4. The analysis of the hermeneutic premises of Croce's aesthetics demonstrates that Croce's philosophy is close to Gadamer's philosophy of art, because it affirms the precedence of the experience of art and the humanities over natural sciences in certain spheres of human experience that Croce himself regards as fundamental; but this closeness is, in principle, revealed not through the analysis of his hermeneutic premises of aesthetics, but follows from Croce's concept of knowledge that is alternative to the modernist tradition. In this sense Croce's aesthetics is not postmodernist, but alternative to modernist aesthetics.

5. Gadamer criticises not the scientific method as such, but rather the application of this method to the humanities and the experience of art. His hermeneutics

opposes the strategy of objectivisation of the experience of art and the humanities, asserting that the value gained from these disciplines is “in every respect existentially significant”, precisely for the reason of being opposite to the pragmatic principle of the exact sciences. By opposing the modernist concept of aesthetics, which applies the method of natural sciences to the sphere of art and separates this sphere from the objectivist truth, Gadamer offers hermeneutic “method” of understanding and hermeneutic concept of truth.

6. Gadamer’s pretense to universalise the experience of art is accomplished precisely due to understanding and, vice versa, the ontological nature of understanding is vindicated by the experience of art used as a model of universal but interpretative truth, structured as an event. In the context of modernist aesthetics, hermeneutic understanding is opposite to scientific knowledge, and, in comparison to Croce’s aesthetics – opposite to intuition.

7. The principle of the ontological nature of understanding implicates not just the transformation of aesthetics into the philosophy of art, realised in Gadamer’s thought, but also the transformation of the philosophy of art into hermeneutics. This is clarified through the prism of Gadamer’s aesthetics as there, in opposition to German idealist philosophy, the sphere of art is separated from philosophy – intuitive knowledge is attributed to the sphere of art, and logical knowledge – to the sphere of philosophy. Whereas in Gadamer’s conviction, when the sphere of art is separated from philosophy, it is separated from truth, therefore he reduces aesthetics to hermeneutics. However, Gadamer escapes the “dissolution” of the sphere of art in philosophy that is effectuated in Hegel’s thought, because he transfers his analysis of the ontology of art to the sphere of experience. In the analysis of the hermeneutic modes of the experience of art Gadamer makes the same conclusion as Croce – the way of the experience of art allows to attain the aspects of human experience that are inaccessible in any other way.

Publications on the topic of dissertation

Daraškevičiūtė, V. 2011. Benedetto Croce's estetika kaip alternatyva modernistinei estetikos sampratai. In: *Religija ir kultūra*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Nr. 9. P. 89-99.

Daraškevičiūtė, V. 2010. Atvaizdo ontologiškumo transformacijos estetikoje. In: *Religija ir kultūra*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Nr. 6. P. 134-143.

Daraškevičiūtė, V. 2010. Tiesos ir meno kūrinio santykis. In: *Problemos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Nr. 77. P. 163-173.

Conference papers

„Atvaizdo ontologiškumo transformacijos estetikoje“ in conference „Religion and Culture“ at Vilnius University, 2010.

Education

Doctoral studies in Philosophy at Department of Philosophy, Vilnius University, Lithuania (2007-2012).

Master's degree in Philosophy, Vilnius University, Lithuania (2007)

Master studies in Philosophy, Cà Foscari University, Venice, Italy (2004-2006).

Bachelor's degree in Philosophy at Lithuanian University Of Educational Sciences, Vilnius, Lithuania (2004).

Studies in Philosophy at Vytautas Magnus University. Kaunas, Lithuania (1994-1996).

Pedagogical experience

Seminars of the Course of Introduction to Philosophy, Vilnius University (2008-2009).

Vaiva Daraškevičiūtė

E-mail: vaiva.daraskeviciute@gmail.com

Ši disertacija skirta estetikos sampratos transformacijos tyrimui, kuris atliekamas analizuojant italų filosofo Benedetto Croce' s estetiką ir vokiečių mąstytojo Hanso Georgo Gadamerio meno filosofiją.

Temos pagrindimas

Į Vakarų filosofijos istoriją XX amžius įėjo kaip mąstymo prieigą keičiantis transformacijų laikmetis. Visose filosofijos srityse įvykę pokyčiai vertė peržiūrėti ne tik pamatinių filosofinių sąvokų, tokių kaip – būtis, tiesa, gėris, grožis – vartoseną, bet ir pačias filosofinių disciplinų – ontologijos, logikos, etikos, estetikos - sampratas. Estetikos sampratos problema šiuolaikinėje filosofijoje yra ypač aktuali. Ši, XVIII amžiuje susiformavusi disciplina, viena vertus, yra modernistinės filosofijos dalis, kuri vadovaujasi modernistinės filosofijos principais. Kita vertus, šiuolaikinėje filosofijoje kvestionuojamas pats „estetikos“ terminas, argumentuojant, kad **estetika** arba **meno filosofija** turėtų ne nustatyti meno kūrinio vertinimo kriterijus, bet kelti sau tikslą mąstyti dėka meno patirtį neišvengiamai lydinčių prieštaravimų ir paradoksų. Toks estetikos sampratos nevientisumas akivaizdžiai pastebimas apžvelgiant šios disciplinos vystymosi istoriją. Jau XIX amžiuje išryškėjo dvi gana skirtingos estetikos sampratos. Pirmoji, kurią atstovavo Baumgartenas ir iš dalies Kantas, estetiką siejo su graikišku terminu *àisthèsis*, reiškiančiu juslinį suvokimą. Vadovaujantis šia samprata, estetika reiškė su juslėmis susijusio ir į estetinį malonumą orientuoto pažinimo teoriją. Tačiau, kaip pastebėjo vengrų intelektualas Peteris Szondi: „Nuo 1800 metų „estetika“ yra mokslas nebeatitinkantis savo paties pavadinime nurodytos reikšmės“ (Szondi 1986: 19). XIX amžiaus pradžioje Friedrichas Wilhelmas Schellingas Jenos universitete skaitė *Meno filosofijos* paskaitas (*Philosophie der Kunst*, 1802-1804). Kaip tik „meno filosofijos“ terminas, davęs pradžią sinonimiškai estetikos disciplinos pavadinimo vartosenai, apibrėžė antrosios estetikos sampratos rėmus – vokiečių idealistams rūpėjo ne tiek būdas, kuriuo vyksta grožio pažinimas, kiek su meno prigimtimi susiję klausimai. Vadinasi, jau XIX amžiuje įvyksta ne tik estetikos objekto transformacija nuo gamtos grožio prie meno fenomeno, bet ir pačios estetikos sampratos transformacija nuo ypatingos gnoseologijos formos prie išskirtinai teorinės disciplinos – meno filosofijos.

XX amžiuje susvyravus modernistinės filosofijos pagrindams, estetikos sampratos transformacijos problema iškilo nauju rakursu. Šį kartą kvestionuojama

modernistinės estetikos subjektyvistinė nuostata. Kitaip sakant, grįžtama prie Kanto gvildentos grožio pažinimo problemos, tačiau dabar estetinio pažinimo sąlygos tiriamos ne grožio pasireiškimo modusuose, bet meno kontekste. Tai reiškia, kad meno kūrinio tiesos klausimas tampa ypatingai aktualus. *Sprendimo galios kritikoje* Kantas suformulavo estetikos kaip autonomiškos ir į subjektyvų pažinimą nukreiptos disciplinos sampratą. Iš jos seka visuotinai paplitusi nuostata – „dėl skonio nesiginčijama“, kurios taikymo spektras aprėpia ne tik meno, bet ir daugelio kitų sričių „kūrinių“, vertinimą. Tai leidžia teigti, kad meno kūrinio subjektyvaus vertinimo problema glaudžiai siejasi su pažinimo apskritai ir tiesos sampratos problemomis. Racionalistinės pažinimo sampratos atstovai laikosi nuomonės, kad tiesa gali būti pasiekama tik intelektu, o pozityvistinės pažinimo sampratos atstovai teigia, kad tiesą garantuoja tik empiriniais faktais patikrinti duomenys. Pirmuoju atveju privilegija pasiekti tiesą suteikiama filosofijai, antruoju – gamtos mokslams. Abejais atvejais „vaizduotės ir proto žaismo“ reikalaujantis meno kūrinio vertinimas bus pavadintas subjektyviu arba priartinančiu prie tiesos, tik su tam tikromis išlygomis. Akivaizdžiai subjektyvistinę estetikos sampratą atstovauja vokiečių mąstytojas Nikolajus Hartmanas savo 1953 metais publikuotoje *Estetikoje*, teigiantis: „Lemtinga klaida manyti, kad estetinis suvokimas apskritai yra pažinimo būdas, – atitinka tą patį lygmenį kaip ir pažinimas. Tai reiškia, kad klystama dėl pačios jo esmės“ (Гартман 2004: 9). Kaip tik čia cituotai Hartmano nuostatai oponuoja mūsų šioje disertacijoje nagrinėjami mąstytojai Benedetto Croce ir Hansas Georgas Gadameris. Šiuos, iš pirmo žvilgsnio, gana skirtingus, XX amžiaus filosofus sieja tai, kad jie abu mene išvelgia ypatingą ir į jokių kitų neredukuojamą pažinimo būdą. Vadinas, jiems abiems rūpi klausimas, kurį kėlė ir Kantas, tai yra, kaip vyksta meno pažinimas? Tačiau, priešingai nei Kantas, ir Croce, ir Gadameris akcentuoja ne estetinio pažinimo subjektyvumą, bet jo pamatiškumą. Abu šiame darbe nagrinėjami autoriai siekia transformuoti Kanto filosofijos įtakoje susiformavusią subjektyvistinę modernistinės estetikos sampratą, tačiau, kaip parodoma disertacijoje, jie renkasi skirtingus kelius šiam tikslui įvykdyti.

Disertacijoje analizuojamų autorių - Croce's ir Gadamerio - pasirinkimas lemia atlikto tyrimo mokslinį naujumą. Kiek žinoma šios disertacijos autorei, šiuolaikinėje filosofijoje yra nagrinėti Croce's ir Gadamerio istorijos sampratos panašumai (Roberts 1987, 1995) bei aptarti Croce's mąstymo aspektai atveriantys

alternatyvią modernistinei filosofijos sampratai perspektyvą (Maggi 1998; Martorano 2008; Roberts 1987, 1995), per kuriuos Croce's mąstymas susiejamas su hermeneutine Heideggerio ir Gadamerio filosofija, tačiau šiame tyrime analizuotas Croce's estetikos ir Gadamerio meno filosofijos santykis anksčiau nėra nagrinėtas. Mūsų manymu, aptariant estetikos sampratos transformacijos problemą per Croce's ir Gadamerio mąstymo santykį, ši problema atsiskleidžia netikėtu rakursu, parodančiu, kad, viena vertus, šie, iš pažiūros skirtingi, autoriai dirba ta pačia linkme, tai yra, abu traktuoja meną kaip universalų ir ypatingą pažinimo būdą. Kita vertus, šiuolaikiniame mąstyme modernistinės estetikos sampratos nepajėgumas pastebėti meno patirties keliu vykstantį „būties tiesų“ atvėrimą visų pirma siejamas su hermeneutine meno filosofija ir Gadamerio pateikta modernistinės estetikos sampratos kritika. Tačiau, kaip teigiame šioje disertacijoje, tam tikri Croce's estetikos aspektai – visų pirma, aktyvios ir kūrybiškos intuicijos, kaip pamatinio žmogiško pažinimo būdo pagrindimas, o taip pat italų mąstytojo pastangos meno sritį atskirti nuo filosofinio mąstymo kaip visiškai skirtingą pažinimo būdą - padeda įsigilinti į estetikos sampratos transformacijos momentą kitu aspektu, nei šią problemą traktuoja hermeneutinė meno filosofija. Todėl, mūsų nuomone, šiuolaikinės filosofijos kontekste Croce's estetikos ir Gadamerio meno filosofijos sugretinimas yra aktualus tuo, kad išryškina modernistinės estetikos sampratos transformacijos neišvengiamumą.

Šaltinių ir tyrinėjimų apžvalga

Kritinę literatūrą, kuria rėmėmės rašydami darbą, galime suskirstyti į tris grupes: tekstus, kuriais rėmėmės gilinantis į pačią tyrime nagrinėjamą problemą; tekstus, kurie padėjo rekonstruoti aptariamų autorių filosofinę poziciją; tekstus, kuriuose buvo pateiktos kritinės pastabos nagrinėjamų autorių nuostatų atžvilgiu.

Pati estetikos sampratos transformacijos problema reikalauja ypatingo įsigilinimo ne tik į estetikos, bet į visą Vakarų mąstymo tradiciją. Croce's estetikos ir Gadamerio hermeneutikos kritika taip pat labai gausi ir joje išplėtoti labai įvairūs aspektai. Todėl mes siekėme apriboti kritinę literatūrą atsirinkdami tekstus, kuriuose figūruotų visos trys mums rūpimos problemos, tai yra – estetikos sampratos transformacija, Croce's estetika ir Gadamerio meno filosofija. Atsižvelgiant į šiuos kriterijus, mums buvo ypatingai parankūs šiuolaikinių italų autorių estetikai skirti

tyrimai. Tai Turino filosofinės mokyklos, šiuolaikinio Italijos mąstymo kontekste išsiskiriančios hermeneutinės tradicijos puoselėjimu, atstovų - Luigi Pareysono, Gianni Vattimo, Sergio Givone, Mario Perniola, Federico Vercellone, Maurizio Ferraris – darbai. Šių autorių tekstuose Croce‘s mąstymo palikimas implikuotas išlaikant atidumą meno filosofijos problemoms, o Gadamerio hermeneutikos recepcija, susiliedama su Pareysono egzistencinės hermeneutikos variantu, išplėtota labai įvairiais ir netikėtais aspektais. Pareysono tyrimai (2000; 2005a; 2005b; 2009) buvo labai reikšmingi rašant tiek Croce‘s estetikai, tiek Gadamerio meno filosofijai skirtas dalis. Pareysonas, kurį mes priskiriame prie post-kročinės tradicijos atstovų, kritikavo idealistinius Croce‘s aspektus ir, oponuodamas Croce‘i, kūrė savitą egzistencinės hermeneutikos variantą, kuriame nagrinėjo praktinius meno kūrinio atlikimo aspektus. Be Turino mokyklos atstovų atliktų tyrimų, mums ypač svarbūs buvo John Caputo, Michele Maggi, Davido Roberts, Jeano Grondino, Donatello Di Cesare tekstai. Disertacijoje neanalizavome tyrimų nagrinėjančių fenomenologinius Gadamerio meno filosofijos aspektus – manome, kad jie galėjo būti naudingi, ypač III.3. darbo dalyje, skirtoje meno patirties modusų aptarimui, tačiau šiame darbe nusprendėme apsiriboti hermeneutiniu meno patirties „perskaitymu“.

Remiantis kritiniais tekstais, buvo gana sudėtinga lokalizuoti Croce‘s mąstymą filosofinės tradicijos kontekste, kadangi skirtingi autoriai aptaria Croce‘s filosofiją iš labai skirtingų perspektyvų. Kai kurie Croces filosofijos tyrėjai (Eugenio Colorni, Paolo D‘Angelo, Vittorio Sainati) jo estetiką skirsto į tris etapus. Remiantis šiuo skirstymu, pirmajam priklauso *Estetika kaip išraiškos mokslas ir bendroji lingvistika (Estetica come scienza dell’espressione e linguistica generale. 1902)* - čia Croce pagrindė savo filosofinę sistemą ir išskyrė joje, pamatinę, estetikos vietą. Antrajam italų filosofo kūrybos etapui priskiriamas *Įvadas į estetiką (Breviario di estetica. 1912)*, kuriame Croce siekė atsakyti į išsikeltą klausimą „kas yra menas?“ ir kiti, į rinkinį *Naujieji estetikos straipsniai (Nuovi saggi di estetica, 1920)* įėję, tekstai, o taip pat 1928 metais parašytas ir į *Encyclopaedia Britannica* įtrauktas termino *Estetika* apibrėžimas, tais pačiais metais publikuotas pavadinimu *Estetikos esmė (Estetica in nuce, 1928)*. Trečiąjį etapą atstovauja knyga *Poezija (Poesia, 1934)*, kurioje Croce pagrindžia meno kūrinio ir pasaulio vienovės principą. Croce‘s filosofinį palikimą į tris etapus skirstantys kritikai teigia, kad vėlesniuose Croce‘s darbuose išvelgiamas jo nutolimas nuo *Estetikoje* pagrįstos filosofinės sistemos griežtumo. Toks skirstymas labai parankus šios

disertacijos atliekamo tyrimo kontekste, siekiant išvelgti Croce's estetikos sampratos „hermeneutėjimo“ momentus. Tačiau, kita vertus, turime atsižvelgti į nuostatą, kurią savo tekstuose išsako ne tik, jau kitai kritikų grupei priskirtini, Croce's estetiką nagrinėjantys mokslininkai (Maurizio Ferraris, Emma Giammattei, Michelle Maggi, Vincenzo Martorano, Carlo Mazzantini, Luigi Pareyson, Giuseppe Patella), bet ir pats Croce - jo estetika yra vientisa, tačiau vėlesniuose darbuose geriau paryškinti kai kurie aspektai, ypač tie, kurie susilaukė daugybės diskusijų po pirmosios *Estetikos* pasirodymo. Croce's estetikos vientisumą teigiančius mokslininkus galime suskirstyti į dvi skirtingas stovyklas. Pirmajai stovyklai priklausantys Giammattei, Maggi, Martorano, Mazzantini laikosi nuomonės, kad jau Croce's *Estetikoje* ar net (kaip teigia savo 2008 metų studijoje Martorano) 1893 metais išleistoje knygoje *Istorija, įtraukta į meno sampratą (Storia ridotta sotto il concetto dell'arte)*, ryški pastanga pasiūlyti alternatyvą subjektyvistinei modernistinės filosofijos sampratai. Šiems, Croce's estetikos revoliucingumą akcentuojantiems mokslininkams oponuoja priešingos nuostatos besilaikantys tyrėjai (Ferraris, Pareyson, Patella), kurie pabrėžia, kad Croce's estetikos samprata chronologiškai yra vientisa, bet konservatyvi, ta prasme, kad Croce net ir paskutiniajame savo meno problemoms skirtame tekste *Poezija*, neatsisakė siekio sukurti baigtinę idealistinę filosofijos sistemą. Savo tyrime mes kėlėme sau tikslą atsižvelgti į visų trijų čia išskirtų kritikų grupių nuostatas.

Be čia jau minėtų Croce's veikalų, mums buvo labai svarbūs į rinkinį *Naujieji estetikos straipsniai* įtraukti tekstai *Meninė išraiška kaip totalumas (Il carattere di totalità dell'espressione artistica, 1918)* ir *Menas, kaip kūryba ir kūryba, kaip veikla (L'arte come creazione e la creazione come fare, 1919)*, kuriuose Croce grindžia tezę, kad menas kuria tikrovę, vadinasi, priešingai modernistinei estetikos sampratai, italų filosofas ne atskiria meno sritį nuo bendrosios patirties, bet laiko ją gyvenamojo pasaulio dalimi. Croce's istoriškumo sampratą nagrinėjome remdamiesi jo knygomis *Istoriografijos teorija ir istorija (Teoria e storia della Storiografia, 1917)* ir *Istorija kaip mintis ir kaip veiksmas (La Storia come pensiero e come azione, 1938)*. Mūsų tyrimui labai reikšmingas buvo Giuseppe Gembillo sudarytas rinkinys, į kurį įtraukti nuo 1906 iki 1952 metų Croce's parašyti tekstai, skirti Hegelio filosofijai *Dialogas su Hegeliu (Dialogo con Hegel, 1995)*.

Trečioje disertacijos dalyje nagrinėjome Gadamerio tekstus. Mes laikomės nuomonės, kad Gadamerio hermeneutinė filosofija savo problematika yra vientisa. Brandžiame amžiuje įsiveržęs į filosofinę areną savuoju *opus magnum*, Gadameris vėlesniuose tekstuose toliau grindė bei plėtojo *Tiesos ir metodo* tezes. Meno filosofijos problemoms Gadameris skyrė pirmąją *Tiesos ir metodo* dalį, nemažai straipsnių, o taip pat 1974-aisiais Zalcburge skaitytų paskaitų pagrindu sudarytą trumpą knygėlę *Grožio aktualumas. Menas kaip žaidimas, simbolis ir šventė*. Sutinkame su lietuvių filosofo Arūno Sverdiolo pastebėjimu, kad *Grožio aktualume* Gadameris pateikė „meno patirties apmąstymų kondensatą“ (Sverdiolas 2003: 104). Disertacijoje analizavome Gadamerio tekstus: *Tiesą ir metodą (Wahrheit und Methode: Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik, 1960)*, *Grožio aktualumą (Die Aktualität des Schönen. Kunst als Spiel, Symbol und Fest, 1977)*, straipsnius *Hermeneutinės problemos universalumas (Die Universalität des hermeneutischen Problems, 1986)*, *Apie supratimo ratą (Vom Zirkel des Verstehens, 1986)*, *Estetika ir hermeneutika (Ästhetik und Hermeneutik, 1993)*, *Filosofija ir hermeneutika (Philosophie und Hermeneutik, 1977)*, *Žmogus ir kalba (Mensch und Sprache, 1966)*, *Žodis ir vaizdas – „toks tikras, toks esamas“ (Wort und Bild – „so wahr, so seiend“, 1993)*, kurie įtraukti į Arūno Sverdiolo lietuviškai išverstą rinktinę *Istorija. Menas. Kalba* (1999). Mūsų tyrimui ypač reikšmingas buvo straipsnis *Intuicija ir akivaizdumas (Anschauung und Anschaulichkeit, 1980)*, kuriame Gadameris aptaria kalbos ir intuicijos santykį, taip pat straipsnis *Nuo žodžio prie sąvokos. Hermeneutikos kaip filosofijos užduotis (Vom Wort zum Begriff. Der Aufgabe der Hermeneutik als Philosophie, 1985)*, kuriame Gadameris pagrindžia meno patirties išskirtinumą, lygindamas ją ne tik su tiksliaisiais, bet ir su humanitariniais mokslais. Taip pat rėmėmės Hegelio filosofijos tyrimams skirta knyga *Hegelio dialektika (Hegels Dialektik, 1971)*.

Kadangi Gadameris yra vienas labiausiai analizuojamų XX amžiaus mąstytojų, jo filosofijai skirtų tyrimų yra labai daug ir įvairių. Mes čia paminėsime tik tuos, kurie buvo reikšmingiausi mūsų darbe. Šioje disertacijoje rekonstruojant Gadamerio meno filosofijos sampratą, mums labai svarbūs buvo Danielos Di Cesare (2007), Jean'o Grondino (1990, 1995, 2002), Arūno Sverdiolo (1999, 2002, 2003) tekstai. Šie autoriai savo darbuose permąsto pagrindines Gadamerio nagrinėtas temas, patalpindami jas į platesnį Vakarų minties kontekstą. Ne mažiau šiame darbe buvo

reikšmingi autorių, kvestionuojančių Gadamerio filosofinę poziciją, tyrimai. Gadamerio hermeneutikos kritikus, kuriais šioje disertacijoje rėmėmės, galime skirti į dvi grupes: pirmajai jų turėjo įtakos anglosaksiškoji analitinė filosofija, o antroji atstovauja taip vadinamą postmodernistinį mąstymą. Pirmosios grupės kritikai Jürgenas Habermasas, Maurizio Ferraris (2010, 2011), Michael Kelly, Jean-Marie Schaeffer teigia, kad Gadamerio hermeneutikos samprata veda į reliatyvizmą. Pažymėtina, kad šios grupės kritikų pastabos dažniausiai nukreiptos į pačią hermeneutinę filosofiją, Gadamerio mąstymą vienareikšmiškai suvokiant kaip Heideggerio filosofijos pratęsimą. Tuo tarpu antrosios mūsų išskirtos grupės kritikai – Johnas Caputo, Maurizio Ferraris (1998, 2008), Richardas Rorty, Gianni Vattimo, Reineris Wiehlas - priekaištuoja Gadameriui dėl to, kad pastarasis nukrypo nuo Heideggerio filosofijoje apibrėžtų hermeneutikos kaip radikalaus mąstymo būdo principų. Šių kritikų nuomone, Gadamerio hermeneutika, skirtingai nei Heideggerio, yra pernelyg konservatyvi, kitaip sakant, nepakankamai reliatyvistinė. Disertacijoje atsižvelgėme ir į pirmosios grupės kritiką Gadamerio hermeneutikai, tačiau nepalyginti svarbesnės mums buvo postmodernistinę filosofijos paradigmą atstovaujančių autorių pastabos. Ypač reikšmingi mūsų darbe buvo Vattimo tekstai (1995, 2000a, 2001, 2003), kuriuose jis priekaištuoja Gadameriui dėl to, kad šis savo hermeneutikos teze „*Sein, das verstanden werden kann, ist Sprache*“ („*Būtis, kuri gali būti suprantama, yra kalba*“ Gadamer 2001: 478) akcentuoja ne būties, bet kalbos pamatiškumą, o taip, anot Vattimo, niveliuojama ontologinė hermeneutikos plotmė - hermeneutika gražinama į ikiheideggerinę jos būklę ir vėl prilyginama tekstų supratimo teorijai. Mūsų tiriamos problematikos kontekste, šis Gadamerio hermeneutikai išsakytas priekaištas svarbus tuo, kad meno srityje akcentuojant ne būtį, o kalbą, iškyla pavojus meno sritį konceptualizuoti, - toks Gadamerio meno filosofijos polinkis ypač išryškėja gretinant ją su Croce's estetika.

Lietuvoje atlikta nemažai estetikos disciplinos tyrimų. Savo disertacijoje rėmėmės Antano Andrijausko (1995), Algirdo Gaižučio (2004), Algio Mickūno (2011), Vosylius Sezemano (1970), Arvydo Šliogerio (1988) studijomis, skirtomis bendrajai estetikos problematikai. Vis dėlto pati estetikos sampratos transformacijos problema Lietuvoje nėra išplėtotą. Croce's filosofija Lietuvoje išnagrinėta gana fragmentiškai. Be jau minėtų Andrijausko, Gaižučio ir Sezemano, apie Crocę lietuviškai rašė Zenonas Norkus (1996) ir Jūratė Černevičiūtė (1995), kurie tyrinėjo jo istoriškumo sampratą.

Nepalyginti išsamesni Lietuvos filosofijoje yra Gadamerio hermeneutikai skirti tyrimai. Čia visų pirma reikia paminėti Arūną Sverdiolą, kuris pristatė Gadamerio filosofiją mūsų šalyje ir atliko ne vieną jo hermeneutiką išsamiai analizuojantį tyrimą (Sverdiolas 1999, 2002, 2003). Lietuvoje Gadamerį taip pat tyrinėjo Nerijus Čepulis (2007), Mintautas Gutauskas (2002), Dalius Jonkus (2009), Arūnas Mickevičius (2010), Nerijus Milerius (2000), Milda Paulikaitė-Gricienė (2005), Vytautas Rubavičius (2003), Tomas Sodeika (2010). Tuo tarpu Ritos Šerpytės tekstai šioje disertacijoje nagrinėjamos problemos kontekste buvo ypač reikšmingi tuo, kad ši autorė vienintelė Lietuvoje tyrinėja mūsų pasirinktai temai labai svarbius Turino filosofinės mokyklos atstovus (Šerpytė 2000, 2007).

Tyrimo tikslai ir uždaviniai

Disertacijos tikslas – ištirti, kaip modernistinė estetikos samprata transformuojama Benedetto Croce's estetikoje ir hermeneutinėje Hanso Georgo Gadamerio filosofijoje.

Siekdami šio tikslo, keliame konkrečius uždavinius:

1. Ištirti, kaip modernybės epochoje susiformuoja subjektyvistinė estetikos samprata ir aptarti jau tada iškilusias Kanto estetikos alternatyvas.

2. Nustatyti, kaip modernistinę estetikos sampratą savo filosofijoje transformuoja Croce ir aptarti šią transformaciją atskleidžiančius momentus:

2.1. Apžvelgti Croce's estetikos santykį su modernistine estetikos samprata ir išskirti alternatyvius modernistinei estetikos sampratai Croce's estetikos aspektus:

a) Išnagrinėti Croce's intuicijos sampratą;

b) Išnagrinėti, kodėl Croce's estetikoje formuluojama meno autonomiškumo samprata yra alternatyvi modernistinės estetikos autonomiškumo nuostatai.

2.2. Išskirti Croce's estetikoje hermeneutines prielaidas:

a) Atskleisti Croce's tiesos sampratos daugiaprasmiškumą;

b) Išnagrinėti Croce's istoriškumo sampratą per jos idealistiniam mąstymui priešingą nuostatą;

c) Parodyti, kad Croce's istoriškumo sampratoje implikuojama subjektyvistinės metodologijos kritika, kurią savo hermeneutikoje išplėtęs Gadameris.

3. Išnagrinėti, kaip modernistinės estetikos sampratą savo ontologinėje hermeneutikoje transformuoja Gadameris:

3.1. Atskleisti, kaip Gadamerio hermeneutikoje įvykdoma modernistinės estetikos sampratos destrukcija:

a) Parodyti Heideggerio mąstymo įtaką Gadamerio hermeneutikoje išplėtotai meno filosofijos sampratai;

b) Ištirti, Gadamerio pateiktą subjektyvistinės metodologijos, taikomos meno patirčiai ir humanitariniams mokslams, kritiką.

3.2. Nustatyti meno kūrinio ontologijos hermeneutines sąlygas:

a) Išnagrinėti hermeneutinę tiesos sampratą;

b) Išnagrinėti hermeneutinę supratimo sampratą per jos opozicinį santykį su pažinimu;

c) Parodyti, kad Gadamerio hermeneutikoje supratimo ontologiškumo principas implikuoja meno patirties apribojimą kalbinėje plotmėje.

3.3. Išsiaiškinti, kokiais modusais hermeneutinėje filosofijoje išreiškiama meno patirtis:

a) Išnagrinėti hermeneutinę žaidimo sampratą;

b) Parodyti, kad hermeneutinės meno patirties įvykio metu vadovaujamasi dialogine nuostata;

c) Aptarti istoriškumo sampratą meno patirties kontekste.

Ginamieji teiginiai

1. Modernybėje susiformuoja subjektyvistinė estetikos samprata. Ji seka iš Kanto filosofijos, kurioje estetiškas sprendinys atsietas nuo etikos ir logikos sričių, tuo pagrindžiant estetiką kaip autonomišką ir į subjektyvų pažinimą vedančią discipliną. Kantui savo estetinio sprendinio samprata rūpėjo apibrėžti ne patį meno kūrinį (ar gamtos grožį), bet tą kūrinį vertinančio subjekto pažinimą.

2. Croce's ir Gadamerio mąstymą su Kanto estetika sieja tai, kad jiems rūpi būdas, kuriuo vyksta meno kūrinio pažinimas. Tačiau ir Croce, ir Gadameris oponuoja Kantui, teigdami, kad menas yra ypatinga į jokią kitą neredukuotina pažinimo forma.

3. Croce ir Gadameris skirtingų priežasčių vedami nesutinka su Kanto filosofijos įtakoje susiformavusia subjektyvistine modernistinės estetikos samprata, kuri

meno kūrinį traktuodama kaip objektą, nepajėgia išvelgti meno patirties keliu atveriamų būties tiesų. Croce ir Gadameris skirtingais keliais siekia transformuoti modernistinę estetikos sampratą.

4. Croce, pasirinkdamas alternatyvią racionalistinei bei empiristinei pažinimo prieigą, savo filosofijoje siekia transformuoti modernistinę estetikos sampratą. Vadovaudamasis Vico mąstymu, jis teigia, kad pamatinis pažinimas remiasi ne intelektu ar juslėmis, bet intuicija, todėl savo filosofinės sistemos pagrindu padaro estetiką.

5. Gadameris transformuoja subjektyvistinę modernistinės estetikos sampratą remdamasis meno kūrinio ontologija. Jo hermeneutikoje meno kūrinio patirties aptarimo keliu parodoma, kad subjektyvi meno patirtis atveria būties tiesas („objektyvias“ plotmes). Gadamerio pastanga pavyksta, nes jo hermeneutikoje subjektyvistinė estetika transformuojama į meno filosofiją - jis žengia toliau nei Croce išeidamas į meno kūrinio ir pasaulio santykio patirties aptarimą.

Tyrimo metodai

Darbe taikome hermeneutinį teksto interpretavimo ir lyginamosios analizės metodus.

Hermeneutinį metodą šioje disertacijoje taikėme dviem lygmenimis: jį pasitelkėme šaltinių bei kritinės literatūros supratimui ir perteikimui; tada interpretuotą medžiagą interpretavome analizuojamos problemos kontekste.

Lyginamąją analizę taikėme aptariamų autorių pozicijos platesniame filosofijos tradicijos kontekste išryškinimui. Croce's ir Gadamerio meno filosofijos sampratų sugretinimas leido pasiekti gilesnį analizuojamos problemos supratimą. Croce's ir Gadamerio filosofinės sampratos buvo lyginamos ir su klasikinės, ir su šiuolaikinės filosofijos autorių mąstymo nuostatomis.

Darbo struktūra

Disertaciją sudaro įvadas, trys dalys, išvados ir literatūros sąrašas.

Įvade pagrindžiama tiriamoji problema, apžvelgiami šaltiniai ir analizuojama tema atlikti tyrimai, pagrindžiamas jų pasirinkimas, formuluojami darbo tikslai ir uždaviniai, nurodomi tyrimo metodai, apibūdinamas disertacijos mokslinis naujumas, išvardinami joje ginami teiginiai.

Pirmoji disertacijos dalis yra skirta įvedimui į bendrąjį estetikos kontekstą. Joje mes nagrinėjame modernistinės estetikos sampratos susiformavimą. Čia analizuojame subjektyvistinę estetikos nuostatą pagrindžiančius Kanto filosofijos principus. Taip pat šioje dalyje mes aptariame dar modernybės epochoje susiformavusias alternatyvias kantiškajai estetikos sampratai prieigas, tai yra, *Vico poetinio mąstymo* sampratą, kuria savo estetikoje remsis Croce, bei Hegelio meno filosofiją, kuri padarys įtaką Gadamerio meno kūrinio ontologijai.

Antroji darbo dalis skirta modernistinės estetikos sampratos transformacijai Croce's filosofijoje aptarti. Čia į Croce's estetiką žvelgiama klasikinės estetikos kontekste ir analizuojami tie aspektai, kurie ją skiria nuo modernistinės estetikos sampratos. Išanalizavus Croce's intuicijos sampratą ir jo meno autonomijos principą, daroma išvada, kad jo estetika atstovauja alternatyvią modernistinei estetikai sampratą. Antrame antrosios dalies skyriuje analizuojamos Croce's estetikos hermeneutinės prielaidos, tai yra, jo tiesos ir istoriškumo sampratos. Pirmoje dalyje atlikto tyrimo pagrindu, čia teigiame, kad Croce's estetika yra artimesnė meno filosofijai nei modernistinei estetikai, tačiau meno kūrinio ontologijos aptarimas įmanomas tik po ontologinio posūkio, tai yra, tik po Heideggerinėje filosofijoje.

Trečiojoje disertacijos dalyje analizuojame Gadamerio meno filosofiją. Modernistinės estetikos sampratos destrukcijos tyrimą pradėdame nuo Heideggerio atlikto hermeneutinės filosofijos posūkio į ontologiją ir jo išsakytos modernistinės estetikos kritikos aptarimo. Tada analizuojame tiesos ir metodo kontroversiją Gadamerio hermeneutikoje – aptariame Gadamerio kritiką, skirtą modernistinės estetikos sampratai, pagal kurią gamtos mokslams tinkamas pažinimo metodas taikomas humanitarinių mokslų ir meno srityje. Pastebime, kad Gadameris kaip alternatyvą gamtos moksluose taikomam pažinimo metodui ir objektyvistinei tiesos sampratai pasiūlo hermeneutinį supratimo „metodą“ ir hermeneutinę tiesos sampratą, kurios modelis yra meno patirtis. Trečios dalies antrame skyriuje aptariame hermeneutinę tiesos sampratą ir supratimo fenomeną per jo santykį su pažinimu bei intuicija. Tiek hermeneutinės tiesos sampratos, tiek hermeneutinio supratimo kontekste meno sritis analizuojama meno patirties prasme, todėl trečiąjį šios dalies skyrių dedikuojame meno patirties modusų (žaidimo sampratos, dialoginės nuostatos ir istorinio konteksto) hermeneutinėje filosofijoje tyrimui.

Išvados

Disertacijoje *Estetikos sampratos transformacija: B. Croce ir H. G. Gadameris* atlikto darbo pagrindu padarėme šias išvadas:

Bendroji išvada:

1. Vadovaujantis subjektyvistine modernistinės estetikos samprata, vadinasi, meno patirčiai taikant gamtos mokslų srityje naudojamą mokslinio pažinimo metodą, nepastebima, kad meno patirtis geba atverti ir paaiškinti tam tikrus žmogiškosios patirties aspektus, jai vienai būdingu keliu. Remiantis, šioje disertacijoje nagrinėtais XX amžiaus filosofų Benedetto Croce's ir Hanso Georgo Gadamerio tyrimais, pamatėme, kad meno patirčiai apibrėžti labiau tinka meno filosofijos, o ne estetikos terminas. Meno filosofija čia reiškia, kad menas yra ne atskiros filosofijos krypties objektas, bet žmogiškojo patyrimo apskritai modelis, – šia prasme akcentuojama ne tiek pati meno sritis, kiek meno patirties gebėjimas apibūdinti su ribine egzistencine patirtimi susijusias situacijas. Todėl remdamiesi atliktu tyrimu teigiame, kad subjektyvistinės estetikos sampratos transformacija įvyksta modernistinei estetikos sampratai transformuojantis į hermeneutinę meno filosofiją.

Atskirų tyrimo dalių pagrindu susiformavusios išvados:

2. Kanto mąstymas padarė įtaką subjektyvistinės modernistinės estetikos sampratos susiformavimui. Modernybėje iškyla ir alternatyvios subjektyvistinei, estetikos disciplinos prieigos. Iš jų mes išskiriame Vico *poetinio mąstymo* sampratą ir Hegelio meno filosofiją, kaip anticipuojančias Croce's estetikoje (remiantis Vico) ir Gadamerio meno filosofijoje (remiantis Hegeliu) suformuluotas pastangas transformuoti subjektyvistinę modernistinės estetikos sampratą.

3. Žvelgiant iš Gadamerio hermeneutikos perspektyvos, didžiausia kontroversija tarp Croce's estetikos ir Gadamerio meno filosofijos kyla dėl Croce's teigiamo meno autonomijos principo. Tačiau Croce savo pažinimo sampratos dėka, neatskiria meno nuo gyvenamojo pasaulio, ta pačia prasme, kaip tą atskirtį įvykdo modernistinė estetika. Suteikdamas intuicijai kaip ekspresijai pamatinio pažinimo vaidmenį, Croce pagrindžia meno srities universalumą. Todėl, nors pakludamas savo filosofinės sistemos principams, Croce tiesą sieja su logika, taip atribodamas meną nuo

tiesos, tačiau apibrėždamas pažinimą kaip kūrybišką intuiciją, Croce konstruoja ontologinę meno srities (ne meno kūrinio ontologijos) sampratą.

4. Hermeneutinių Croce's estetikos prielaidų tyrimas parodė, kad Croce's filosofija artima Gadamerio meno filosofijai, kadangi joje teigiamas meno patirties ir humanitarinių mokslų pirmumas gamtos mokslų atžvilgiu tam tikrose žmogiškojo patyrimo srityse, kurias pats Croce laiko pamatinėmis, bet šis artimumas iš principo atsiskleidžia ne per hermeneutinių jo estetikos prielaidų tyrimą, bet seka iš alternatyvios modernistinei tradicijai Croce's pažinimo sampratos. Šia prasme Croce's estetika yra ne post-modernistinė, bet alternatyvi modernistinei.

5. Gadameris, kritikuoja ne tiek patį mokslinį metodą, kiek šio metodo taikymą humanitariniams mokslams ir meno patirčiai. Jo hermeneutikoje oponuojama strategijai objektyvizuoti meno patirtį ir humanitarinius mokslus, argumentuojant, kad šių sričių atnešama nauda“ yra tiesiog egzistenciškai reikšminga, kaip tik dėl tos priežasties, kad yra priešinga pragmatinei tikslųjų mokslų nuostatai. Oponuodamas modernistinei estetikos sampratai, kuri taiko meno sričiai gamtamokslinį metodą ir atskiria ją nuo objektyvistinės tiesos, Gadameris pasiūlo hermeneutinį supratimo „metodą“ ir hermeneutinę tiesos sampratą.

6. Gadamerio pretenzija universalizuoti meno patirtį įgyvendinama būtent supratimo dėka ir atvirkščiai, supratimo ontologiškumą pagrįsti padeda meno patirtis, pasitelkiama kaip universalios, bet interpretacinės ir įvykio struktūrą turinčios tiesos modelis. Modernistinės estetikos kontekste hermeneutinis supratimas yra priešingas moksliniam pažinimui, o lyginant jį su Croce's estetika – priešingas intuicijai.

7. Supratimo ontologiškumo principas implikuoja ne tik Gadamerio mąstyme realizuojamą estetikos transformaciją į meno filosofiją, bet ir meno filosofijos transformaciją į hermeneutiką. Tai išryškėja per Croce's estetikos prizmę, nes joje, oponuojant vokiečių idealistinei filosofijai, meno sritis atribojama nuo filosofijos – meno sričiai priskiriamas intuityvus pažinimas, o filosofinei – loginis. Tuo tarpu, Gadamerio įsitikinimu, atribojant meno sritį nuo filosofijos, ji atskiriama nuo tiesos, todėl jis redukuoja estetiką į hermeneutiką. Tačiau Gadameris išvengia Hegelio mąstyme įvykdomo meno srities „ištirpdymo“ filosofijoje, kadangi jis iškelia savo meno ontologijos tyrimus į patirties sferą. Atlikdamas hermeneutinių meno patirties modusų

tyrimą, Gadameris daro tą pačią išvadą, kaip ir Croce – meno patirties keliu pasiekiami tokie žmogiškojo patyrimo aspektai, kokie neprieinami niekaip kitaip.

Mokslinės publikacijos disertacijos tema:

Daraškevičiūtė, V. 2011. Benedetto Croce's estetika kaip alternatyva modernistinei estetikos sampratai. In: *Religija ir kultūra*. Nr. 9. P. 89-99.

Daraškevičiūtė, V. 2010. Atvaizdo ontologiškumo transformacijos estetikoje. In: *Religija ir kultūra*. Nr. 6. P. 134-143.

Daraškevičiūtė, V. 2010. Tiesos ir meno kūrinio santykis. In: *Problemos*. Nr. 77. P. 163-173.

Disertacijos tema skaityti pranešimai

„Atvaizdo ontologiškumo transformacijos estetikoje“ (VU RSTC rengta konferencija *Religija ir kultūra: vizualumo profiliai*, 2010).

Išsilavinimas

Filosofijos doktorantūros studijos Vilniaus universitete, Filosofijos katedroje (2007-2012).

Filosofijos magistro laipsnis Vilniaus universitete (2007).

Filosofijos magistro studijos Cà Foscari Universitete, Venecija, Italija (2004-2006).

Filosofijos bakalauro laipsnis Vilniaus pedagoginiame universitete (2004).

Filosofijos studijos Kauno Vytauto Didžiojo universitete (1994-1996).

Pedagoginio darbo patirtis

Filosofijos įvado seminarai Vilniaus universitete (2008-2009).

Vaiva Daraškevičiūtė

El. paštas: vaiva.daraskeviciute@gmail.com